

УДК 613.221

НЯНЬКОВСЬКИЙ С.Л.¹, ШАДРИН О.Г.², ЗНАМЕНСЬКА Т.К.², БЕКЕТОВА Г.В.³, ІВАХНЕНКО О.С.¹, ЯЦУЛА М.С.¹¹Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького²Державна установа «Інститут педіатрії, акушерства та гінекології» НАМН України³Національна медична академія післядипломної освіти ім. П.Л. Шупика, м. Київ

ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ «ХАРЧУВАННЯ НОВОГО ЖИТТЯ. 1000 ДНІВ» В УКРАЇНІ

Резюме. У статті розглянуті сучасні проблеми харчування дітей перших років життя в Україні. Наведені основні національні директивні документи з харчування дітей цього віку. Висвітлені основні кроки щодо реалізації Асоціацією педіатрів-гастроентерологів та нутриціологів України, Асоціацією неонатологів України та радою експертів сучасної, науково обґрунтованої концепції «Харчування нового життя. 1000 днів».

Ключові слова: діти, харчування, дефіцитні стани, молочні суміші, дієтотерапія.

Перші 1000 днів — від моменту зачаття до 2 років життя дитини — є найбільш важливими для формування рівня її здоров'я та ризику виникнення неінфекційної патології — ожиріння, серцево-судинної патології, бронхіальної астми, діабету 2-го типу. Це той момент, коли спосіб життя, стреси, харчування майбутньої матері та її новонародженої дитини стають визначальними для якості усього подальшого життя. Ці фактори програмує весь хід подальшого життя людини. Серед усіх програмуючих факторів саме харчування дитини є одним із найбільш важливих факторів, що визначають її майбутнє здоров'я, інтелектуальний розвиток, працездатність, стійкість до впливу оточуючих факторів [1]. Особливе значення для підтримки здоров'я дитини має повноцінне, збалансоване й регулярне постачання її організму всіх необхідних макро- і мікронутрієнтів, вітамінів і мінеральних речовин відповідно до вікових потреб [2, 3]. У цій фазі людського онтогенезу, що характеризується швидкими темпами росту і розвитку, адекватне потребам і збалансоване споживання харчових речовин й енергії є ключовим фактором повної реалізації генетичного потенціалу, забезпечення оптимального розумового розвитку, формування імунної компетентності і тривалого здоров'я. Відповідно, недостатнє або неякісне харчування в перші роки життя дитини може мати значні негативні наслідки для її здоров'я, включаючи сповільнений психомоторний і розумовий розвиток, поведінкові проблеми,

дефіцит соціальних навичок, розлади уваги, проблеми з навчанням тощо [4]. Водночас незрілість травної системи, нервово-м'язової координації й імунологічних функцій у дитини раннього віку обмежують раціон харчових продуктів, визначають його специфіку в цей віковий період і підвищують ризик виникнення пов'язаних із харчуванням різноманітних порушень і алергічних реакцій. На сьогодні доведено, що особливості харчування в ранньому дитинстві можуть визначати істотно вищий ризик хронічної захворюваності в дорослому віці [5–8].

Питанням харчування дітей раннього віку в Україні приділяється значна увага на державному рівні. Основні положення висвітлені у законах України «Про дитяче харчування» [9], «Про охорону дитинства» [10], «Про безпечність та якість харчових продуктів» [11], «Про молоко та молочні продукти» [12], у вітчизняному національному «Клінічному протоколі медичного догляду за здоровою дитиною віком до 3 років» [13], методичних рекомендаціях МОЗ [14] та клінічних рекомендаціях професійних асоціацій [15].

Аліментарно-залежні захворювання називають сьогодні епідемією цивілізації, що підтверджується зростанням їх частоти, тяжкістю

© Нянковський С.Л., Шадрин О.Г., Знаменська Т.К., Бекетова Г.В., Івахненко О.С., Яцула М.С., 2014

© «Здоров'я дитини», 2014

© Заславський О.Ю., 2014

перебігу й численними несприятливими наслідками [16].

З тими чи іншими порушеннями харчування пов'язано 35 % хвороб серед дітей віком до п'яти років. За оцінками ВООЗ, у всьому світі 30 % (або 186 мільйонів) дітей віком до 5 років відстають у рості, 18 % (або 115 мільйонів) мають низьке співвідношення ваги і зросту, в основному як наслідок неналежного годування або повторних інфекцій, в той час як 43 мільйони мають надлишкову вагу. Небагато дітей отримують належний поживний і безпечний прикорм. У багатьох країнах лише одна третина дітей віком 6–23 місяці, які знаходяться на грудному вигодовуванні, одержує прикорм, що відповідає належним для їх віку критеріям дієтичної різноманітності й частоти годування [1].

В Україні можна назвати такі найбільш актуальні проблеми, пов'язані з харчуванням дітей:

— Сучасний харчовий раціон дітей раннього віку в Україні, як і в багатьох інших розвинутих країнах, загалом є незбалансованим, із надлишком енергії і білків, однак у ньому недостатня кількість численних мікроелементів і вітамінів. Важливими наслідками неадекватного харчування можуть бути порушений фізичний розвиток (насамперед надлишкова маса тіла) і підвищена інфекційна захворюваність.

— У харчуванні дітей перших років життя значущим є харчовий дефіцит цинку, заліза, кальцію, йоду і вітамінів A, D, E, B₆, B₁₂, B₁.

— Значно поширене споживання дітьми перших років життя немодифікованого коров'ячого молока, що істотно збільшує ризик розвитку харчової алергії й алергічних захворювань, розвиток дефіцитних станів та інфекційної захворюваності.

— Недостатнє споживання дітьми на 2-му та 3-му роках життя спеціальних дитячих молочних сумішей замість немодифікованого коров'ячого молока, що підвищує рівень забезпечення важливими нутрієнтами (кальцій, залізо, йод, вітаміни E, D і фолати).

Асоціація педіатрів-гастроентерологів та нутриціологів, Асоціація неонатологів України, усвідомлюючи медико-соціальну важливість раціонального харчування дітей перших 3 років життя, розробляють та впроваджують сучасну, науково обґрунтовану концепцію «Харчування нового життя. 1000 днів», наголошуючи на тому, що грудне вигодовування залишається золотим стандартом харчування для дітей першого року життя.

Спеціально створена рада експертів, до роботи якої залучені провідні спеціалісти з педіатрії, нутриціології, неонатології, алергії та імунології обговорила проблемні питання харчування дітей у різних регіонах України та основні завдання, що стоять перед практичною охороною здоров'я, для покращення ситуації з адекватним харчуванням дітей раннього віку.

На думку експертів, на сьогодні в Україні існує ряд проблем із харчуванням дітей раннього віку, які вимагають розв'язання:

— Недостатній рівень сучасних досліджень щодо особливостей харчування дітей раннього віку в умовах міста та сільській місцевості.

— Недостатній рівень інформованості лікарів з питань дитячої нутриціології.

— Низький рівень інформованості щодо раціонального харчування вагітних матерів та матерів-годувальниць, відсутність чітких рекомендацій із цього питання.

— Висока частота використання в дітей перших років життя немодифікованого коров'ячого молока, що істотно збільшує частоту харчової алергії та розвиток різноманітних дефіцитних станів, надмірної маси тіла, аліментарно-залежних захворювань.

— Недостатнє використання спеціальних адаптованих молочних сумішей для дітей після року, що, у свою чергу, збільшує ризик розвитку дефіцитних станів і пов'язаних із цим функціональних розладів та захворювань (залізодефіцитна анемія, зниження імунітету, порушення фізичного та інтелектуального розвитку);

— Відсутність індикаторів якості щодо харчування дітей раннього віку та його впливу на організм дитини, який швидко росте та розвивається.

— Тенденція до надмірного медикаментозного втручання при функціональних порушеннях травної системи в дітей раннього віку замість застосування адекватної харчової корекції.

— Зростання популярності вегетаріанських дієт серед вагітних матерів та матерів-годувальниць та інших специфічних харчових звичок.

— Збільшення трансформації функціональних розладів травної системи в дітей раннього віку в органічні захворювання з тенденцією до швидкої хронізації.

— Збільшення кількості дітей раннього віку, які мають специфічні харчові потреби (недоношені діти, з ураженням ЦНС, з алергією на білок коров'ячого молока, із ферментопатією).

— Відсутність банків грудного молока в Україні.

Для розв'язання проблемних питань у харчуванні вагітних матерів, матерів-годувальниць та дітей перших років життя рада експертів пропонує:

— Створити мультидисциплінарну робочу групу з розробки проекту національної програми з питань харчування матерів та дітей перших 3 років життя — «Харчування нового життя. 1000 днів».

— Систематично проводити моніторинг поточної ситуації з харчуванням дітей перших років життя, вагітних матерів та матерів-годувальниць.

— Всебічно висвітлювати проблемні питання дитячої нутриціології та доносити важливість вирішення цих питань до працівників МОЗ, НАМН

України, Верховної Ради України, уповноваженого з прав дитини.

— Ініціювати внесення питань з дитячої нутриціології в програми підготовки студентів старших курсів медичних університетів, кафедр, які проводять післядипломну підготовку неонатологів та педіатрів, сімейних лікарів, внести обов'язковим пунктом питання дитячої нутриціології при атестації лікарів відповідних спеціальностей.

— Ініціювати та взяти участь у розробці базової моделі підручника/посібника з харчування, у якому буде міститися вся необхідна сучасна інформація.

— Ініціювати створення сайту з питань раціонального харчування з можливістю проведення консультацій як батьків, так і лікарів, проводити регулярну електронну розсилку наукової інформації з проблем харчування, нових рекомендацій, досліджень у галузі нутриціології серед педіатрів та неонатологів України за сприяння Асоціації педіатрів, гастроентерологів та дієтологів України.

— Взяти участь у розробці клінічних настанов щодо особливостей харчування дітей із харчовою алергією до білків коров'ячого молока і харчування недоношених дітей.

— Розробити й упровадити в практику охорони здоров'я у 2014 році методичні рекомендації із профілактики й лікування харчової алергії до білків коров'ячого молока в дітей раннього віку, затверджені МОЗ України.

— Провести у 2014–2015 роках круглі столи для педіатрів та неонатологів за програмою «Харчування нового життя. 1000 днів» у різних регіонах України.

— Провести у 2015 році науково-практичну конференцію «Харчування нового життя. 1000 днів», на якій обговорити основні проблеми дитячої нутриціології та шляхи їх розв'язання з можливим он-лайн доступом до участі в конференції.

— Запланувати проведення куштових регіональних тренінгів із дитячого харчування для лікарів-педіатрів, сімейних лікарів, дитячих алергологів та неонатологів.

— Сприяти створенню консультативних центрів із питань харчування дітей перших років життя.

— Ініціювати створення програми «Український тиждень здорового харчування».

— Взяти участь у максимальній медійній підтримці принципів здорового харчування дітей та їх батьків, доповнити наочний матеріал короткими відеороліками, інформаційними фільмами.

— Проводити зібрання ради експертів програми «Харчування нового життя. 1000 днів» кожні півроку починаючи з січня 2015 р.

Серед фахівців, які підтримали необхідність створення програми «Харчування нового життя. 1000 днів»: д.м.н. Шадрін О.Г., д.м.н. Знаменська Т.К., д.м.н. Бекетова Г.В., д.м.н. Няньковський С.Л., д.м.н. Белоусова О.Ю., д.м.н. Сенаторова Г.С.,

д.м.н. Добрянський Д.О., д.м.н. Чоп'як В.В., д.м.н. Банадига Н.В., д.м.н. Юрцева А.П., д.м.н. Івахненко О.С., д.м.н. Фофанов О.Д., д.м.н. Годованець Ю.Д., д.м.н. Пипа Л.В., д.м.н. Горленко О.М., д.м.н. Абатуров О.Є., д.м.н. Клименко В.А., д.м.н. Редько І.І., д.м.н. Больбот Ю.К., д.м.н. Мокія С.А., д.м.н. Мавропуло Т.К., д.м.н. Степаненко Т.І., д.м.н. Дуднік В.М., к.м.н. Сторожук І.В., к.м.н. Уманець Т.Р., к.м.н. Василенко Н.В., к.м.н. Яцула М.С., к.м.н. Савчак Н.Є., к.м.н. Дутчак О.М., к.м.н. Пилипюк А.М., Ігнатко Л.В., завідувача неонатальним центром «ОХМАТДИТ» Бакаєва О.Н. завідувача ОРИТ новонароджених «ОХМАТДИТ» Ніконова Л.В., головний обласний дитячий гастроентеролог м. Черкаси Волчкова Н.І., головний обласний алерголог м. Дніпропетровська Сафронкова Н.І., зав. відділенням КНП «ЦПМСТ № 2» м. Києва Моргун С.І., головний спеціаліст — педіатр обласного департаменту охорони здоров'я м. Вінниці Бевза Л.І.

В ініціативну групу ввійшли д.м.н. Шадрін О.Г., д.м.н. Знаменська Т.К., д.м.н. Бекетова Г.В., д.м.н. Няньковський С.Л., к.м.н. Уманець Т.Р., д.м.н. Чоп'як В.В., д.м.н. Белоусова О.Ю., д.м.н. Клименко В.А., д.м.н. Добрянський Д.О.

Список літератури

1. *Питание детей грудного и раннего возраста. — Всемирная организация здравоохранения. Информационный бюллетень № 342. Июль 2010 г.*
2. Шадрін О.Г. Дефіцит макро- і мікронутрієнтів у харчуванні дітей раннього віку та шляхи його корекції / О.Г. Шадрін, С.В. Дюкарева-Безденежних // *Перинатология и педиатрия*. — 2010. — № 4 (44). — С. 69–74.
3. Няньковський С.Л. Харчові дефіцити у дітей перших 3 років життя за даними мультицентрового дослідження в Україні / С.Л. Няньковський, О.Г. Шадрін, В.А. Клименко, Д.О. Добрянський, О.С. Івахненко, М.О. Яворська, О.М. Платонова, Г.Л. Солодовнік, В.В. Засц // *Здоровье ребенка*. — 2013. — № 5 (48). — С. 89–97.
4. *Харчування дітей раннього віку: теорія і практика* / Няньковський С., Добрянський Д., Марушко Ю., Івахненко О., Шадрін О. — Львів: Ліга-Прес, 2009. — 288 с.
5. *Role of dietary factors and food habits in the development of childhood obesity: a commentary by the ESPGHAN Committee on Nutrition* / C. Agostoni, C. Braegger, T. Decsi [et al.] // *JPGN*. — 2011. — V. 52. — P. 662–669.
6. *Primary prevention of cardiovascular disease in nursing practice: focus on children and youth: A scientific statement from the American Heart Association Committee on Atherosclerosis, Hypertension, and Obesity in Youth of the Council on Cardiovascular Disease in the Young, Council on Cardiovascular Nursing, Council on Epidemiology and Prevention, and Council on nutrition, physical activity, and metabolism* / L.L. Hayman, J.C. Meininger, S.R. Daniels [et al.] // *Circulation*. — 2007. — V. 116. — P. 344–357.7; *Position of the American Dietetic Association: nutrition guidance for healthy children ages 2 to 11 years* // *J. Am. Diet. Assoc.* — 2008. — V. 108. — P. 1038–1047.
8. *Can infant feeding choices modulate later obesity risk?* / B. Koletzko, R. von Kries, R.C. Monasterolo [et al.] // *Am. J. Clin. Nutr.* — 2009. — V. 89 (suppl.). — P. 1S–7S.
9. Закон України «Про дитяче харчування» № 142-V від 14.09.2006 р. // *Відомості Верховної Ради України*. — 2006. — № 44. — С. 433.
10. Закон України «Про охорону дитинства» № 2402-III від 26.04.2001 р. // *Відомості Верховної Ради України*. — 2001. — № 30. — С. 142.

11. Закон України «Про безпечність та якість харчових продуктів» № 771/97-ВР від 23.12.1997р. // Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 19. — С. 98.

12. Закон України «Про молоко та молочні продукти» № 1870-IV від 24.06.2004 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 47. — С. 513.

13. Про затвердження Клінічного протоколу медичного догляду за здоровою дитиною віком до 3 років. Наказ МОЗ України № 149 від 20.03.2008 р. — 91 с.

14. Шадрін О.Г. та ін. Результати сучасного дослідження та обґрунтування прикладного меню на 7 днів для здорових

дітей віком від 1 до 3 років: Метод рекомендації. — К., 2013. — 24 с.

15. Шадрін О.Г. Рекомендації щодо ведення дітей із харчовою алергією до білка коров'ячого молока / О.Г. Шадрін, С.Л. Няньковський, Т.Р. Уманець, В.А. Клименко, Д.О. Добрянський, О.С. Івахненко, М.С. Яцула, Г.А. Гайдучик // Дитячий лікар. — 2012. — № 7 (20). — С. 27-42.

16. Национальная программа оптимизации вскармливания детей первого года жизни в Российской Федерации / Под ред. А.А. Баранова, В.А. Тутельяна. — М., 2010. — 68 с.

Отримано 22.04.14 ■

Няньковский С.Л.¹, Шадрин О.Г.², Знаменская Т.К.², Бекетова Г.В.³, Ивахненко Е.С.¹, Яцула М.С.¹

¹Львовский национальный медицинский университет им. Данила Галицкого

²Государственное учреждение «Институт педиатрии, акушерства и гинекологии» НАМН Украины

³Национальная медицинская академия последилового образования им. П.Л. Шупика, г. Киев

ВНЕДРЕНИЕ КОНЦЕПЦИИ «ПИТАНИЕ НОВОЙ ЖИЗНИ. 1000 ДНЕЙ» В УКРАИНЕ

Резюме. В статье рассмотрены современные проблемы питания детей первых лет жизни в Украине. Приведены основные национальные директивные документы по питанию детей этого возраста. Освещены основные шаги по реализации Ассоциацией педиатров-гастроэнтерологов и нутрициологов Украины, Ассоциацией неонатологов Украины и советом экспертов современной, научно обоснованной концепции «Питание новой жизни. 1000 дней».

Ключевые слова: дети, питание, дефицитные состояния, молочные смеси, диетотерапия.

Nyankovsky S.L.¹, Shadryn O.G.², Znamenska T.K.², Beketova G.V.³, Ivakhnenko O.S.¹, Yatsula M.S.¹

¹Lviv National Medical University named after Danylo Galytsky, Lviv

²State Institution «Institute of Pediatrics, Obstetrics and Gynecology of Academy of Medical Sciences of Ukraine»

³National Medical Academy of Postgraduate Education named after P.L. Shupyk, Kyiv, Ukraine

TOWARDS INTRODUCING THE CONCEPT «EARLY LIFE NUTRITION. 1000 DAYS» IN UKRAINE

Summary. In this article modern problems in infants' nutrition in Ukraine are investigated. Key national directive documents on infants' nutrition are described. Main steps towards realization of modern, scientifically substantiated concept «Early life nutrition. 1000 days» by Association of pediatricians-gastroenterologists and nutritionists of Ukraine, Association of Neonatologists of Ukraine and experts council are covered.

Key words: children, nutrition, deficiencies, infant formula, diet therapy.